ВЛАСЕНКО В.М.

“ПЕРЕКОНАНИЙ В ТОМУ, ЩО ПРАВДА ВИЩЕ ВСЬОГО”
(Олександр Олесь і паризький тижневик “Тризуб”: листування)

У публікації подано листування Олександра Олеся, українського літератора, з редакцією тижневика “Тризуб”, в якому йдеться про фейлетони поета.

Минулого року виповнилося 130 років від дня народження відомого українського поета-лірика, виразника українського національного відродження і патріотизму в українській літературі першої половини XX ст. Олександра Олеся. Він залишив багату і різноманітну творчу спадщину: поезії, проза, драматичні твори, переклади, казки, публіцистика, фейлетони тощо. Незважаючи на велику бібліографію праць про нього[1], ще й сьогодні залишається чимало невідомих або маловідомих сторінок його біографії та творчої спадщини.

Олександр Олесь (Олександр Іванович Кандиба) народився 23 листопада (5 грудня) 1878 р. у Білопіллі. Його батько Іван Федорович працював на рибних промислах в Астрахані, мати Олександра Василівна доглядала за дітьми. По батьківській лінії майбутній поет походив з чумаків, по материнській - з кріпаків. У Білопіллі він закінчив початкову школу та двокласне училище. Проте найкращі роки дитинства, на думку поета, провів у с.Верхосулка, нині Білопільського р-ну, куди щоліта приїздив до маєтку батьків матері - Василя і Марфи Грищенків. Сім’я рано втратила батька, а згодом помер і батьків брат, дядько Василь, який матеріально підтримував осиротілу сім’ю.

У 1893 р. Кандиби переїхали до материнських родичів у Суми. Олександра Василівна знімала перший поверх будинку на вулиці Петропавлівській. Саме цей будинок поет упродовж тривалого часу вважав за рідний. Звідси 1898 р. він поїхав на навчання до Деркачівської хліборобської школи (училище). Там брав участь у театральних виставах, видавав і редагував журнал “*Комета*”. Неодноразово відвідував Харків, виступав на літературних вечірках, бував у театрах, вдома у відомого журналіста С.Яблоновського, який був одним з перших критиків його поезій, в родині Алчевських.

Закінчивши 1902 р. школу, Олександр Олесь вступив до Київського політехнічного інституту вільним слухачем, але, не маючи змоги заплатити за навчання, кинув інститут і працював практикантом на Миколаївському цукровому заводі (нині с.Жовтневе Білопільського р-ну) П.Харитоненка. Там організував театр і виступав у різних п’єсах. У Сумах він жив у будинку Кравченка по вулиці Новомістенській. Наступного року став студентом Харківського ветеринарного інституту й одночасно під час літніх канікул служив у земстві статистиком, зокрема 1903 р. у Слов’янську, де і познайомився з майбутньою дружиною Вірою Антонівною Свадковською. Великий вплив на рішення писати твори тільки українською мовою справило свято відкриття 1903 р. у Полтаві пам’ятника І.Котляревському, де він познайомився з багатьма українськими письменниками.

У 1905-1906 рр. О.Олесь публікується в часописах “*Багаття*” та “*Розвага*”, ялтинській газеті “*Русская Ривьера*”. 1907 р. завдяки підтримці О.Єфименко, О.Лотоцького та П.Стебницького побачила світ перша збірка його поезій “*З журбою радість обнялась*”[2]. Наступного року Олександр Іванович закінчив інститут. З вересня 1909 р. по лютий 1919 р. жив у Києві та Пущі-Водиці, працював ветеринарним лікарем

на Київських міських скотобійнях, завідуючим відділами закупівлі худоби і коней Комітету Південно-Західного фронту Всеросійського Земського союзу допомоги хворим і пораненим воїнам, відділу реквізицій цукру в "*Центроцукрі*", редактором "*Літературно-наукового вісника*" (ЛНВ), секретарем редакції газети "*Відродження*" (до гетьманського перевороту), завідуючим літературним відділом газети "*Трибуна*", дивізійним ветеринарним лікарем 1-ої дивізії Українських січових стрільців (1918-1919), був членом Українського товариства ветеринарних лікарів (з 1917 р.)[3]. Твори поета публікувалися в збірках "*Для всіх*" (Львів), "*Досвітні огні*" (Київ), "*З неволі*" (Вологда), "*Українська муза*" (Київ).

У Києві О.Олесь відвідував театри, клуби, де збиралася українська інтелігенція, зустрічався з Л.Українкою, М.Леонтовичем, М.Лисенком. У Києві вийшли третя (1911) і п'ята (1917) збірки "*Поезії*", "*Драматичні етюди. Книга IV*" (1914), низка поетичних етюдів, казок і творів для дітей. Друкувався в періодичних виданнях ЛНВ, "*Рада*", "*Рідний край*", "*Село*", "*Українська хата*". Напередодні Першої світової війни він побував у Галичині, де зустрівся з О.Кобилянською, М.Коцюбинським, І.Франком, лікувався в Італії та Франції.

На початку лютого 1919 р. О.Олесь виїхав з Києва до Вінниці, а звідти до Будапешта, де 23 лютого в якості аташе приєднався до Дипломатичної місії УНР в Угорщині. За визнанням голови місії М.Галагана, завдання налагодити зв'язки з літературно-публіцистичними колами цієї країни поет виконав блискуче. Проте 21 березня, коли в Угорщині вже почали розгортатися революційні події ("*більщовицький переворот*", за визначенням О.Олеся), він вибув у відрядження до Відня[4].

Олександр Олесь працював у Посольстві УНР в Австрії. У Відні він здійснив закупівлю медичних інструментів і медикаментів для Головного військового ветеринарного управління УНР (1919), був одним з ініціаторів відкриття Українського клубу, особисто сприяв заснуванню Українського вільного університету (1921), надавши на цю справу в заставу наклад своєї книжки на суму більше 100 тис. крон[5]. Поет друкувався в часописі "*Воля*", заснував журнали "*На переломі*" та "*Сміх*", був одним з організаторів і заступником голови Союзу українських журналістів і письменників (СУЖіП), співпрацював з Комітетом допомоги голодуючим в Україні, який очолював М.Грушевський, взяв участь у Міжнародному конгресі преси та Конгресі вільної думки, що відбулися 1921 р. в Празі. На другому конгресі навіть прочитав свій вірш, присвячений спеціально "*Voln-ій Myslen-ці*". У Відні побачила світ сьома збірка поезій "*Чужиною*" (1919), сатирична збірка "*Перезва*" (1921). Поезії другої збірки позначені тонким гумором, який подекуди переходив у сарказм, іронію та самоіронію, дошкульною викривальною сатирою проти тих, хто компрометував Україну та уряд УНР, переймався власними інтересами, забувши про свою місію за кордоном. У Відні вийшла друком низка казок та творів для дітей. Його поезії публікувалися (під псевдонімом О.Семмо) в періодичних виданнях "*Наша зоря*" (Ланцут, Каліш), "*Промінь*" (Ланцут, Стшалков), що виходили в таборах інтернованих вояків Армії УНР в Польщі[6].

На початку 20-х років XX ст. головним осередком української еміграції стає Чехословаччина. З ініціативи емігрантів та фінансової підтримки чеської влади в цій країні почали діяти Український вільний університет, Українська господарська академія, Український високий педагогічний інститут ім. М.Драгоманова, Українська студія пластичного мистецтва, Українська гімназія, численні громадські організації, виходила українська преса. Сюди переїхало чимало українських емігрантів з інших країн. Серед них - О.Олесь.

У лютому 1923 р. в Берліні відбулося возз'єднання родини Кандиб. Дружина Олеся Віра Антонівна із сином Олегом покинула Україну і провела спільно з Олесем в німецькій столиці наступні два місяці. 1 травня 1923 р. Олесь з родиною переїздить до Чехословаччини, де проведе завершальну частину свого життя[7]. Він жив у містах Бржежани, Маріанське Лазнє, Прага, Ржевниці, селах Слоуп, Горні Черношице та інші.

У чеській столиці О.Олесь відзначив кілька своїх творчих і життєвих ювілеїв. Організатором святкування 50-ліття від дня народження поета був Український республіканськo-демократичний клуб[8]. Олександр Іванович був почесним головою Союзу українських журналістів і письменників на чужині, з 1931 р. - почесним доктором (honoris causa) філософії Українського вільного університету. Його твори декламувалися на святочних і жалібних академіях та зібраннях, присвячених національним святам (Шевченківське свято, проголошення незалежності України, День Сорборності, День Українського війська), історичним подіям (бої під Крутами та Базаром, проголошення самостійності ЧСР) та особам (О.Кобилянська, Т.Масарик, І.Мазепа, П.Орлик, С.Петлюра, П.Холодний). Він підтримував дружні стосунки з тими, хто народився чи жив на його малій батьківщині - Сумщині. Про це свідчить його листування з П.Зайцевим, І.Кобизським, К.Мацієвичем, І.Мірним, І.Трубою, В.Филоновичем[9].

У Празі поету вдалося видати збірки поезій "*Цвіте трояндами...*" (1939) та оповідань "*Рудько*" (1928, під псевдонімом О.Лелека), сатиричну п'єсу "*Вилітали орли*" (1938, під псевдонімом В.Валентін), окремими книжечками вийшли казки "*Івасик-Телесик*" (1925), "*Злидні*" (1926), "*Солом'яний бичок*" (1928), "*Грицеві курчата*", "*Микита Кожум'яка*" (1929), "*Лісовий лицар Ох*" (1938), "*Напровесні*" (1941), перевидано твори для дітей, написані ще до еміграції. Українська драматична студія в Празі під керівництвом М.Садовського поставила п'єсу О.Олеся "*Осінь*".

Олександр Іванович не був аполітичною людиною. Він публічно декларував відданість ідеалам Української Народної Республіки. Його поезії, фейлетони публікувалися на сторінках преси Державного Центру УНР. Він з повагою ставився до діяльності провідників української еміграції Симона Петлюри та Євгена Коновальця, листувався з головою Ради Народних Міністрів УНР в екзилі В.Прокоповичем. Під враженням трагічної смерті лідера ОУН Є.Коновальця написав поезію "*Терновий вінок*". Твори поета друкувалися на сторінках емігрантських журналів "*Визволення*", "*Вольное казачество*", "*Гуртуймося*", "*Кубанський край*" (Прага) та інші.

Неодноразово О.Олесь бував на Закарпатті та Галичині, де видавали його твори, ставили його п'єси ("*Над Дніпром*" у театрі "*Нова сцена*", що гастролював Закарпаттям, "*Ніч на полонині*" у Львові), писали музику на його вірші. У Львові побачили світ "*Княжа Україна*" (книга VIII), десята й одинадцята книги поезій (1930-1931), казка "*Лисичка, котик і півник*" (1924) та інші.

У травні 1944 р. в Олександра Івановича загострилася хвороба печінки. Його поклали до лікарні, а 22 липня поета не стало. Поховали його на Ольшанському кладовищі в Празі 29 липня 1944 р.

Однією з маловідомих сторінок біографії О.Олеся є його співпраця з редакцією громадсько-політичного й літературно-мистецького тижневика "*Тризуб*"[10], що виходив 1925-1940 рр. у Парижі. Цей друкований орган Державного Центру Української Народної Республіки в еміграції був створений з ініціативи Голови Директорії УНР Симона Васильовича Петлюри. Зареєстрований він був на ім'я І.Косенка (адміністратор). Головний редактор - В'ячеслав Костянтинович Прокопович, а в 1940 р. - Олександр

Якович Шульгин. На сторінках часопису висвітлювалися суспільно-політичні, економічні й культурні процеси, що відбувалися в радянській Україні, західноукраїнських землях і еміграції, ставилося питання про стан української справи на міжнародній арені. У тижневику друкувалися роботи Д.Геродота, Д.Дорошенка, В.Заїкіна, Г.Лазаревського, М.Лівицького, О.Лотоцького, К.Мацієвича, С.Наріжного, В.Садовського, В.Сальського, С.Сірополка, О.Удовиченка, А.Яковліва та інших. У рубриці "*Маленький фейлетон*" публікувалися сатирично-гумористичні поетичні та прозові твори Олександра Олеся під псевдонімами Нем-Тудо та В.Валентін (Валентин). Крім того, на сторінках тижневика подавалися і вірші поета, присвячені національній трагедії - Голодомору 1932-1933 рр. в Україні[11].

Епістолярна спадщина поета широка і різноманітна. Вже публікувалося листування О.Олеся з Х.Алчевською, В.Вовк, М.Горьким, М.Грушевським, С.Єфремовим, О.Кошицем, А.Ніковським, П.Стебницьким, В.Стефаником, Є.Чикаленком, М.Шаповалом[12], українськими вищими навчальними закладами і громадськими організаціями за кордоном[13]. В еміграційному архіві О.Олеся (ф.114), що зберігається у Відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, відклалося чимало листів головного редактора й адміністратора паризького "*Тризуба*" до поета і в зворотному напрямку, від сторонніх осіб до Олександра Івановича щодо діяльності тижневика.

Подані нижче 24 листи публікуються вперше. Серед них - від В.Прокоповича до О.Олеся - 15, О.Олеся до В.Прокоповича - 6, С.Сірополка до О.Олеся - 1, І.Косенка до поета - 2. Листи датуються 1927-1936 рр. У них піднімається широке коло різноманітних проблем особистого й громадського характеру:

- умови співпраці (коректура, пересилання матеріалів, підстави відмови у публікації фейлетонів) О.Олеся (а також і його сина О.Ольжича) з тижневиком та оплати творів поета (№№1-5, 7, 9, 11, 12, 16, 17);
- оцінка редактором і співробітниками "*Тризуба*" фейлетонів та інших творів Олександра Івановича (№№2, 12, 16, 19, 20);
- робота редакції тижневика (№№6, 10, 15, 23);
- умови життя поета та його близьких (№№7, 8, 17);
- відносини О.Олеся з видавцями (№№7, 19);
- помилки редакції, які стосувалися публікації творів поета на сторінках "*Тризуба*"(№№8, 10, 22);
- реакція окремих представників еміграції на фейлетони О.Олеся та ставлення до цього поета (№13);
- оцінка О.Олесем діяльності окремих політичних емігрантів (№14);
- репресії проти української інтелігенції в радянській Україні (№18);
- продаж книг О.Олеся (№№20-23).

Як із самих фейлетонів, так і листів випливає, що Олександр Олесь критично ставився до діяльності деяких емігрантів і негараздів у емігрантському середовищі. Окремі листи поета засвідчують його життєве кредо, показують складні умови життя в еміграції.

Листи публікуємо з максимальним збереженням орфографічних, пунктуаційних і стилістичних особливостей мови їх авторів. Нерозбірливі слова позначено трьома крапками в квадратних дужках [...]. Упорядником уточнено дати окремих листів.

---

[1]Коротка бібліографія праць про Олеся // "Я ще вернусь..." Олександр Олесь і Білопільщина: Науково-популярне видання. - Суми: Вид-во СумДУ, 2008. - С.194-214; *Власенко В.М., Садівничий В.О.,*

Ткаченко О.Г. Панорама Олесезнавчих праць // Вісник Сумського державного університету. Сер.: Філологія. - 2008. - №2. - С.24-42.

[2]*Лотоцький О.* Зустріч у Петербурзі // Поет з душею вогняною. Олександр Олесь у спогадах, листах і матеріалах. - К.: Дніпро, 1999. - С.25-26.

[3]Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України (далі - ВРФіТ). - Ф.114. - Спр.406. - Арк.6зв.

[4]*Матяш І.Б., Мушка Ю.Ю.* Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, архівні документи. - К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2005. - С.25, 85.

[5]ВРФіТ. - Ф.114. - Спр.2171. - Арк.1.

[6]*Вішка О.* Преса української еміграції в Польщі (1920-1939 рр.). - Львів, 2002. - С.243, 269.

[7]*Зілинський Б.* Переїзд Олександра Олеся до Чехії в 1923 році // Зерна. - Львів; Цвікау; Париж, 1994. - №1. - С.20.

[8]З кола другів О. Олеся. Олександр Олесь і Український республіканськo-демократичний клуб у Празі / Передмова, упорядкування і коментарі *В.М.Власенка* // "Я ще вернусь..." Олександр Олесь і Білопільщина. - С.169-171.

[9]*Василенко Н.* Листи Олександра Олеся до Івана Труби // Хроніка 2000. - К., 1999. - Вип.29-30. - С.243-245; "Я ще вернусь..." Олександр Олесь і Білопільщина. - С.101-150.

[10]*Животко А.* Історія української преси. - Мюнхен, 1989-1990. - С.284; *Тимошик М.* Українознавство у Франції // Українознавство: електронне фахове видання. - К., 2002. - Ч.3(4). Режим доступу до журналу: www.ualogos.kiev.ua/text.html?id=15482&category=8&search=тимошик; *Богуславський О.В.* Консолідація як національна ідея: об'єднувальна місія громадських форумів української еміграції в публікаціях часопису "Тризуб" // Вісник. - Донецьк, 2007. - Вип.9. - №1. - С.17-21; *Власенко В.М.* Проблема Голодомору 1932-1933 рр. в Україні на сторінках паризького "Тризуба" // Сумська старовина. - 2007. - XXI-XXII. - С.176-194.

[11]*Олесь О.* Голод // Тризуб. - 1933. - №34. - С.13.

[12]*Коцюбинська М.* Невідомі листи О.Олеся до В.Вовк // Сучасність. - 1996. - №3-4. - С.137-139; *Вона ж.* Невідомі листи Василя Стефаника до Олександра Олеся // Там само. - №10. - С.162-163; Листування Михайла Грушевського / Епістолярні джерела грушевськознавства. - Т.1. / Упоряд. *Г.Бурлака*. - К.; Нью-Йорк; Париж; Львів; Торонто, 1997. - С.221-269; *Пархоменко Л.* Листи Олександра Кошиця до Олександра Олеся // Український музичний архів. - 1999. - Вип.2. - С.192-199; Поет з душею вогняною. Олександр Олесь у спогадах, листах і матеріалах / Упоряд. *І.М.Лисенка*. - Нью-Йорк; К.; Львів, 1999. - С.134-173; *Лисенко Н.* З епістолярію О.Олеся (еміграційний період) // Слово і час. - 2000. - №10. - С.51-69; *Вона ж.* Творчі матеріали та листування О.Олеся в його еміграційному архіві // Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія / Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України. - К., 2007. - Т.3. - С.95-159; *Вона ж*. О.Олесь. Опис фонду // Там само. - С.374-438 та ін.

[13]*Власенко В.М.* Олександр Олесь і перша вища українська школа за кордоном // "Я ще вернусь..." Олександр Олесь і Білопільщина: Науково-популярне видання. - Суми: Вид-во СумДУ, 2008. - С.151-162; *Він же*. Олександр Олесь і Український республіканськo-демократичний клуб у Празі // Там само. - С.163-174.

№1
ЛИСТ В. ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

25 лютого 1927 р., Париж

В[ельми]ш[ановному] Д[обродіє]ві О.Олесеві.

Вельмишановний Олександре Івановичу!

Спасибі Вам велике за Вашу ласкаву згоду допомагати нам. Дуже раді. Кілька день тому вислали Вам 200 франків. Умови звичайно при[й]маємо. Гроші висилатимемо по змозі регулярно. По штучно, той й по штучно. Гаразд. Вас же просимо з свого боку щотижня озиватися, хоч коротко. Щодо прикровенности, то можете бути спокійними: ми не розголошуватимемо. Отже дожидатимемо листів.

Гроші платимемо раз на місяць. Бувайте здорові і Богу милі. Нас не забувайте. Пан Чикаленко[1] Вас вітає.

Ваш В. Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.1. Машинописний оригінал. Бланк.

№2
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

7 березня 1927 р., Париж
В[ельми]ш[ановному] Д[обродієв]і О.Олесеві.

Вельмишановний Олександре Івановичу.

Два фельєтони Ваші (про Мякотіна[2] та "нєчто фантастическоє"[3]), спасибі Вам, одержали. Перший вже в друкарні і йде в цьому числі. Само собою, що як матимемо які зауваження чи скорочення, то робитимемо за Вашою згодою. Дещо, на нашу думку, слід би було скоротити в останньому фельєтоні. Завтра проект Вам вишлемо. Звичайно ж ніяких змін, як бачите з першого фельєтону, де не перемінено "ніже тії коми", не робимо. Листи здебільшого видоходять регулярно, але трапляються випадки, хоч і рідко, що пропадають, тому завжди краще посилати рекомендованими. Майте на увазі, що почтові видатки повертаємо: раз на місяць разом з гонораром висилатимемо Вам покриття всіх витрат поштових за місяць, але Ви вже самі присилайте так само раз на місяць повідомлення, скільки саме витратили на пошту. "Посл[едние] Нов[ости]"[4] і "Возрожденіе"[5] контора висилає Вам акуратно. Тепер справа гонорару: платимо, згідно з Вашим побажанням "по штучно", але умовимося так: "штуку" рахуватимемо дві сторінки чи до двох (це власне норма, більше як три сторінки ми на фельєтон могли б відводити тільки в окремих випадках, коли щось таке, що в менше не вкладається). Отже вважаємо кожен фельєтон від одної сторінки до трьох. Фельєтон до двох сторінок має свій Фікс, хоч би він був і найкоротший, - 50 франків "штука". А як він більший від двох сторінок, то те, що зверху ми рахуємо вже окремо, виплачуючи до Фіксу в додаток по 25 фр[анків] за сторінку зверх умовлених. Чи згода Ваша на таку комбінацію?

Питаєте, яке враження від фельєтонів. Читальник ще не озвався. Нехай до нього дійдуть ще фельєтони. Хоч наперед можна сказати, що саме цього бракувало "Тризубові". А мені фельєтони подобаються і, диктуючи їх машиністові, почуваю велику приємність і розвагу. Останнього доктор, якому Ваші "привіти" передано, читав вголос редакційній братії і всім ст[р]ах [як] припав до вподоби.

Бувайте здорові і Богу милі.

Ваш В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.2-2зв. Машинописний оригінал. Бланк.

№3
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

8 березня 192[7] р., Париж

Вшановний Олександре Івановичу.

Посилаю Вам дублікат фельєтону з нашими одмітками. Якщо згода, то черкніть на одкритці одне слово: "згода". Якщо не з усім згодні, то повертайте фельєтон з Вашою остаточною редакцією: так і пустимо.

Бувайте здорові і не забувайте.

З пошаною щирою

В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.3. Машинописний оригінал. Бланк.

№4
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

10 березня 192[7] р., Париж

В[ельми]ш[ановному] Д[обродіє]ві О.Олесеві.

Вельмишановний Олександре Івановичу!

Досі Ви вже, певно, маєте мій лист з 7.III ч. 32 і знаєте, що "русь. медведі"[6] благополучно прибули до Парижу, а сьогодні рушають далі в світ в числі 11 "Тризуба". Що не з'явилися раніше, то тому, що ми виходимо по четвергах ввечері, значить число 10, помічене 6-м, фактично вийшло ще 3-ього, а матеріал до нього був зданий останній (передова) в понеділок, 28-го. Отже туди "медведі" потрапити ніяк не могли. Майте до того на увазі, що ми мусимо для друкарні весь матеріал перебивати на машинці. Ми самі заінтересовані, щоб у кожному числі був Ваш фельєтон. На наступне забезпечені: маємо "нечто фантастическоє" (просимо, не зволікаючись, повернути); а далі найкраще б було, що Ви планували так, щоб ми кожної п'ятниці чи найпізніше суботи одержували від Вас те, що має з'явитися в наступному числі через тиждень. Добре було б, також, мати хоч один фельєтон, такого типу, що йому старість не страшна. В запасі на кожний випадок.

Підпис одразу ставте такий як хочете: бо сьогодні Ваша листівка б спізнилася на півгодини і вже було дано дозвіл на друк числа. А тепер Вад лентина[7] ще виймемо з машини.

Бувайте здорові і Богу милі.

В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.4. Рукописний оригінал.

№5
ЛИСТІВКА В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

21 березня 1927 р., Париж

Вельмишановний Олександре Івановичу!

Так сталося, що листа Вашого одержали ми тільки сьогодні. Таким побитом і прислане запізнилося і не могли ми вволити своєчасно Вашої волі щодо грошей. Вибачте, бо Ви дожидали. Гроші висилаємо Вам за цей місяць завтра, 22-го у вівторок. Цими днями напишу. Дожидаємо присилки матеріалу далі.

Ваш В.П[рокопович]

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.5. Рукописний оригінал.

№6
ЛИСТІВКА В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

3 травня 1927 р., Париж

Воїстину воскресе, дорогий Олександре Івановичу! Дякую за пам'ять і взаємно вітаю. Що мовчу, то на листи я важкий, до великодніх вакацій не встиг написати того

листа, що мав Вам писати, тому так і вийшло, лист за мною, а припущення про гнів ніякого ґрунту під собою, звісно, не має. Звідки Ви взяли? За прислане спасибі: "творіть і впредь такожде", то [...]. Сьогодні "Тризуб" оживає знов і ми беремося до роботи. Всього кращого.

Ваш В.П[рокопович]

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.6. Рукописний оригінал.

№7

ЛИСТ О.ОЛЕСЯ ДО В.ПРОКОПОВИЧА

22 червня 1927 р., м.Горні Черношиці[8]

Дорогий В'ячеслав Константиновичу!

Одержав. Дуже, дуже вдячний. Тепер я в великому боргу перед редакцією. Відроблю. Дайте мені лише трошки відпочити після пережитого за останні місяці. Скажу Вам одверто, довірочно, що доводиться мені обідати, обідати раз на тиждень, часом забуваю - коли обідав. Це відбивається, очевидно, на загальному стані здоров'я, на нервах. І це б не біда, та часом боляче робиться, коли Олег[9] замість обіду їсть хліб з цукром. (Це після двох плеврітів[10]!) І ніяк я ради не можу собі дати. Ні готових книжок, ні рукописів не можу продати, та й нікому. Студинські[11], Галущинські[12] лише обіцяють медоточивими устами, тільки дурять і затягують петлю на шиї. Навіть такі висококваліфіковані громадяне, як Мир. Січинські[13] видурюють у мене речі, друкують, обіцяють "обов'язково коло 5 листочків" виплатити гонорар, їдуть домів і ні звуку! Америка загалом мені винна декілька тисяч долярів і хоч би цент! Якомусь жуліку Крамару в Монреалі, що перебрав мої книжки, я вислав навіть замовлень на 400 долярів з канадійських книгарень!..

Дійшов я до певної роспуки[14] і не знаю - чим все це скінчиться.

Стипендії (800 корон) у мене стає на ? години, щоб заплатити частину боргів. Словом – виходу не передбачається. Вибачте, що пишу Вам про сі речі: я хотів би лише, щоб була Вам зрозуміла неделікатність... Що сталося з журналом? Чому ні Сір[ий][15], ні я не одержали в понеділок, як звичайно? Мабуть технічні перешкоди трапились?!

Писатиму Вам незабаром, але зараз не можу, не можу розігнати настирливих, буденних турбот і зосередитись на чомусь.

Листа мого не читайте, перекажіть лише привід нашим спільним знайомим.

Буду радий одержати від Вас кілька слів.

22/VI [19]27 *Ваш О.Ол[есь]*

ВРФіТ, ф.114, спр.260, арк.1-1зв. Рукописний оригінал.

№8

ЛИСТІВКА С.СІРОПОЛКА[16] ДО О.ОЛЕСЯ

29 серпня 1927, м.Горні Черношиці

Дорогий Олександре Івановичу!

О.М. Т-ий вже з 15-го ц[ього] м[ісяця] жиє в Празі, а ключ від Вашого помешкання знаходиться у нас. Сьогодні передам листоноші Ваше розпорядження щодо

кореспонденції. Не розумію, як могла редакція “Тр[изубу]” пустити чужий фельєтон з Вашим підписом[17]. Здається, В[’ячеслава] К[остянтинови]ча[18] немає зараз в Парижу, він жиє десь на селі, а тому затримується його відповідь на Ваш лист.

Стецько ще гостить у Равичів[19]. Думаю, що повернеться числа 5-6 вересня.

Я і всі наші вітаємо Вас і Вашу родину. Бажаємо Вам всього доброго. До скорого побачення.

Ваш Ст.Сірополко

ВРФіТ, ф.114, спр.1628, арк.2. Рукопис.

№9

ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

2 грудня 1927 р., Париж

В[ельми]ш[ановному] панові О.Олесеві

Вельмишановний і дорогий Олександре Івановичу!

Давно вже од Вас нічого не чути. Як ся маєте? Чи Ви, може, на нас гніваєтеся? За що? Завжди високо ставлячи цінне співробітництво Ваше, пригадуємося ласкавій пам’яті Вашій. Може б Ви були ласкаві, як раніше, надсилати фел’єтони; були б дуже вдячні. Може пощастило б хоч з нового року нам налагодити цю справу на старих умовах, як було у нас: тоб[то] Ви нам присилаєте фел’єтони щотижня, а ми Вам висилаємо на місяць 300 фр[анків]. Дожидаємо ласкавої одповіді Вашої.

Бувайте здорові і Богу милі.

В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.7. Рукописний оригінал.

№10

ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

16 грудня 1927 р., Париж

В[ельми]ш[ановному] Панові О.Олесеві

Вельмишановний і дорогий Олександре Івановичу,

Листа Вашого з 8.XII одержав. Мені дуже прикро, що поза всяким бажанням із своєї сторони зробив Вам неприємність. Сталася ця справа через літній час. Я півтора місяці був відсутній в Парижу і тоді редагував “Тризуб” не я. Коли я одержав “Тризуба”, де під фельєтоном, зданим ще за моїх часів, замість підписа Оаес чорним по білому стояло Олесь, це мене сильно вразило і я зараз же написав до Парижу, запитуючи, як це сталося і вимагаючи, щоб зараз же було спростовання. Отже в цій історії моя відповідальність являється більше формальною, ніж фактичною. Одповідь на листа Вашого було передано редакції, бо, і повернувшися, я ще не одразу вступив в свої обов’язки. Що ж до того, чому не було уміщено Вашого листа одвертого, то 1. він прийшов після того, як уже в “Тризубі” з’явилося спростовання, а 2. як Ви бачите, це сталося з вини редакції, коректи, друкарні, а ні в якому разі не автора фельєтона, який ніколи в думках не покладав підписуватися чужим ім’ям (уже перед тим давніше було уміщено в “Тризубі” його

фельєтон під підписом Оаес[20]). Отже за нашу, “Тризуба”, вину не можна було нам же таки нападатися на невинного чоловіка.

В кожнім разі прошу вірити, що мені боляче на саму думку, що й проти своєї вини ми заподіяли Вам неприємність і прикрість.

Ще раз прошу вибачити. Хотілося б думати, що це вияснює непорозуміння і що ми по старому матимемо Вас своїм співробітником. Дожидатиму одповіді від Вас.

Олегові досі не платили, бо нікому гонорарів не платимо: з грошима скрутно. Надіюся на кінець року сплатити.

З своєї сторони ще раз нагадаю Андрію Миколаєвичу[21] про його обіцянку. Знов же мені неприємно, що її недодержання спадає на мене, бо через мене йшла ця справа. Отже вважаю за свій обов’язок робити все, щоб її полагодити.

З правдивою пошаною

В.Прокопович

P.S. Персонально Вам не писав я сам тому, що ввесь час і увага були зайняті судовою справою[22], яку ледве тепер видихаю і повертаюся до нормальної роботи.

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.8-8зв. Машинописний оригінал. Бланк.

№11
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

18 квітня 1928 р., Париж

Шановному Добродієві п. О.Олесеві

Вельмишановний Добродію,

Редакція “Тризуба”, готуючись до складання числа, присвяченого смерти світлої пам’яті С.Петлюри, нагадує Вам про це і просить повідомити негайно, що Ви мали б надіслати до цього числа. В разі Вашої ласкавої згоди взяти участь дуже просили б Вас мати на увазі, що статті призначені для цього числа мають бути в Парижі в розпорядженню редакції ніяк не пізніше 18 травня ц[ього] р[оку].

З правдивою повагою

В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.9. Машинописний оригінал. Бланк.

№12
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

4 серпня 1928 р., Париж

В[ельми]ш[ановному] Панові О.Олесеві

Високоповажний Олександре Івановичу,

Хоч як Ви знаєте, віршів ми не друкуємо, але для Вашого фел’єтона, такого живого і характерного зробили виняток. Якщо появлення його в “Тризубі” дало Вам приємність, тим краще.

Якщо матимете що чи прозою, чи в віршах на біжучі теми - повторюємо своє прохання - присилати. Тільки знову наперед просимо не гніватися, якщо і не з’явиться. Буває, поки прийде, запізниться. Буває, що в наших умовах в Парижі, не є цікавим те,

що підходить для Праги, а бувають і причини чисто техничного порядку. В кождім разі завжди дуже радий, коли Ваше ім'я прикрашує сторінки "Тризуба".

Контора цими днями вислала Вам в рахунок гонорару 300 фр[анків].

Згідно з Вашим бажанням Олегові вислано також на адресу П.І.Холодного[23] окремо 200 фр[анків] авансом під його статті, які я дуже ціню. Пишу йому одночасно.

Бажаю Вам всього кращого.

В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.10. Машинописний оригінал. Бланк.

№13
ЛИСТ О.ОЛЕСЯ ДО В.ПРОКОПОВИЧА

23 березня 192[9][24] р.

Дорогий В'ячеслав Константиновичу!

Сьогодні був у мене Оп.М.Андрієвський і приніс мені сумні вістки. Мій фельєтон "З нашого спорту"[25] викликав безмежне обурення серед шелухінсько-шаповалівських кол. Були навіть збори з цього приводу, на яких заповіджена мені війна люта, безпощадна. Генерал П.[26] сказав, що він боронитиме честь шаблею! Шелухін[27] написав великого вірша про мене, як про "польського запроданця" і взагалі людину, яку треба засудити на шибеницю. Дано роспоряження анулювати в Америці акцію "ювілейного дару"[28] і т.п. Словом, я мушу купувати пугач[29], коли хочу ще пожити на світі. Найбільша образа полягає в тому, що я "змішав з бандітами" їхні величности. Самі ганьблять всіх прилюдно, як тільки хочуть і не терплять навіть найделікатнішого гладження проти шерсти.

Я знаю, що ці "громадські діячі" полізуть в мою брудну білизну, підрахують скільки я випив пива, знаю, що обвинуватять мене у всіх гріхах - це ще півбіди. Але буде для мене трагедія, коли вони позбавлять мене стипендії. У мене лишаться тільки борги і не буде навіть мотузки, щоб повіситись. Мабуть доведеться мені перейти на прозу. На всякий випадок посилаю Вам ще два вірша. Дуже мені не радять посилати "Енея"[30], де бачуть образу галичан, але я посилаю, переконаний в тому, що правда вище всього, що я виконую громадський обов'язок.

Нехай зміст сього листа залишиться між нами.

Ваш О.Ол[есь]

ВРФіТ, ф.114, спр.258, арк.1-1зв. Рукопис.

№14
ЛИСТ О.ОЛЕСЯ ДО В.ПРОКОПОВИЧА

26 квітня 192[9][31] р., м.Горні Черношиці

Дорогий В'ячеслав Константиновичу!

Маємо новий центр, нову владу, ледве що зпечену[32]. Звучить гордо, хоч і не так оригінально. Зараз у мене в руках "Анкета, видана Військовою комісією при Директорії У.Н.Р. на підставі §5 Статуту Пропам'ятного Хреста".

§20 Анкети звучить так: "Визнаю Акт 21/І 1919 року[33], як рівно ж стою на засадах конституції 28/І року 1919[34] і буду боронити соборність і самостійність України, що власноручним підписом стверджую". Директорія складається з Макаренка[35] і, по непорозумінню, Андрієвського[36]. Хотів прислати Вам оригінал [...], щоб міг її

використати “Тризуб”, та оригінал я позичив лише на 2 дні, а за два дні він не вернувся б з Парижу. От і кажіть укр. народ - анархістичний. Чи не навпаки? Це якась навальна владоманія. “Політеїзм”. В майбутній Україні в [...] суверен гетьман, себто президент.

Сьогодні одержав “Тризуби”, інші ще позавчора. Знову, ще раз, прошу висилати мені безпосередньо. Це в інтересі і редакції, і співробітника. Напишіть, які фельєтони Ви забракували? Я маю для Вас нові речі, які вишлю сими днями. (Ви це не потрібуєте?) Чи не слід замість “Маленький Фельєтон]” дати якусь іншу назву? Чи добра й ця?

Дуже Вас прошу не нищити моїх політичних фельєтонів, бо находяться люди, які хотіли б видати ці речі, а я здебільшого не залишаю копій у себе. Сими днями вийде нова прем’єрізована казка “Микита Кожум’яка”. Пришлю Вам (Надр[укована] в ч.34 “Вільного Козацтва”[37]).

Пишіть, хоч трошки, щоб був ліпший контакт з Редакцією.

Ваш О.Ол[есь]

ВРФіТ, ф.114, спр.259, арк.1-1зв. Рукопис.

№15

ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

18 червня 1929 р., Париж

В[ельми]ш[ановному] Панові О.Олесеві,

Подаю Вам до відома, що “Тризуб” протягом літнього часу має виходити регулярно щотижня, кінчаючи 7 липня с[ього] р[оку], а далі з половини липня до кінця серпня в такі дати:

Ч.29-30 - 14.VII
Ч.31-32 - 11.VIII
Ч.33-34 - 25.VIII.

З правдивою повагою

В.Пр[окопович]

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.11. Машинописний оригінал. Бланк.

№16

ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

22 червня 1929 р., Париж

В[ельми]ш[ановному] Панові О.Олесеві

Високоповажний Олександре Івановичу,

Дякую Вам за пачку фельєтонів. Саме вчора наказав повідомити Вас, що наш запас вже доходить до кінця. А Ви тут самі, спасибі Вам, озвалися. Коли б бідна мишка[38] Ваша і кінчила свій вік, то Ви завжди пам’ятайте, що Ви маєте уважного й прихильного читальника, у першу голову й в редакторові “Тризуба”, а поза ним усіх численних, як пісок морський, передплатниках нашого часопису. “Звіт”[39] і “Нансен”[40] - надзвичайні. Пускаємо їх поза чергою. Поки що з старих фельєтонів затримали ми

“Розумовського”, бо не знаємо, якого він берега держиться і чи варто його “прославляти”. Отже пишіть і нас не забувайте, а ми не забуватимемо висилати Вам щомісяця 300 фр[анків].

Бувайте здорові й Богу милі.

Ваш В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.12. Машинописний оригінал. Бланк.

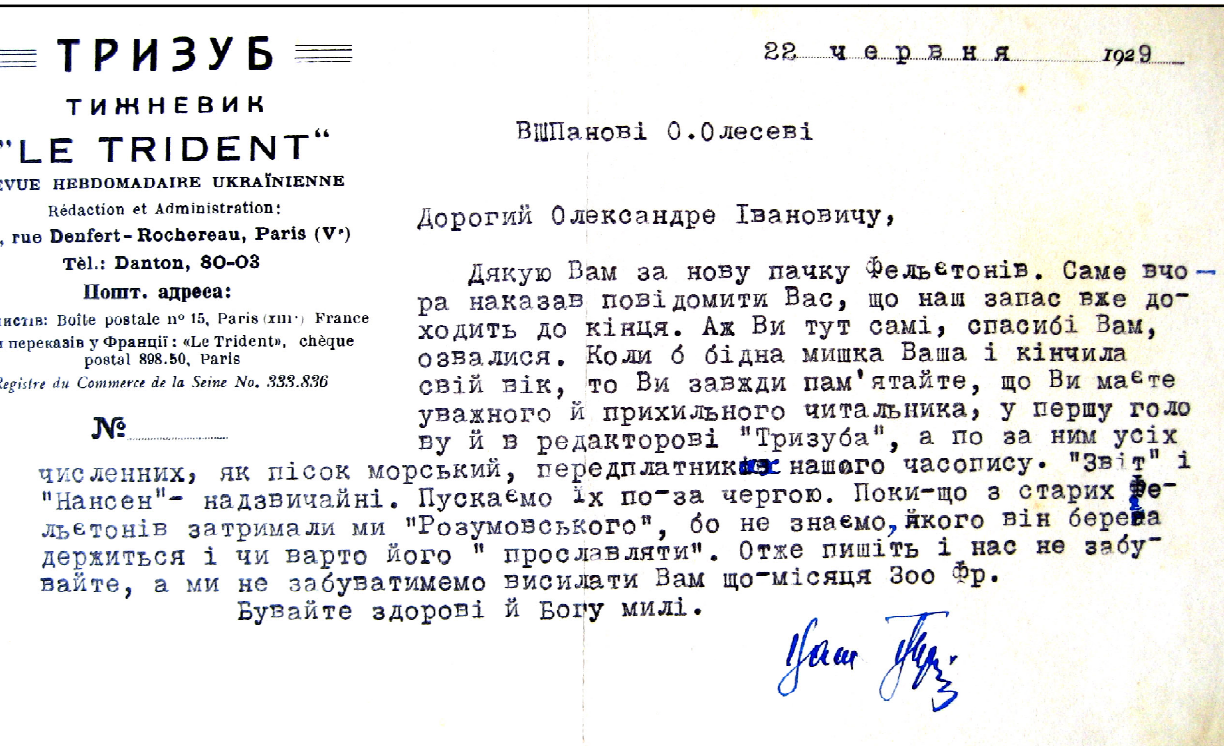

ТРИЗУБ
ТИЖНЕВИК
"LE TRIDENT"
REVUE HEBDOMADAIRE UKRAÏNIENNE
Rédaction et Administration:
, rue Denfert-Rochereau, Paris (V·)
Tél.: Danton, 80-03
Пошт. адреса:
листів: Boîte postale nº 15, Paris (XIII·) France
переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris
Registre du Commerce de la Seine No. 333.836
№

22 червня 1929

ВШПанові О.Олесеві

Дорогий Олександре Івановичу,

Дякую Вам за нову пачку Фельєтонів. Саме вчора наказав повідомити Вас, що наш запас вже доходить до кінця. Аж Ви тут самі, спасибі Вам, озвалися. Коли б бідна мишка Ваша і кінчила свій вік, то Ви завжди пам'ятайте, що Ви маєте уважного й прихильного читальника, у першу голову й в редакторові "Тризуба", а по за ним усіх численних, як пісок морський, передплатників нашого часопису. "Звіт" і "Нансен"- надзвичайні. Пускаємо їх по-за чергою. Поки-що з старих Фельєтонів затримали ми "Розумовського", бо не знаємо, якого він берега держиться і чи варто його " прославляти". Отже пишіть і нас не забувайте, а ми не забуватимемо висилати Вам що-місяця 300 Фр.

Бувайте здорові й Богу милі.

Лист В.Прокоповича до О.Олеся. Париж. 22 червня 1929 р.

№17
ЛИСТІВКА О.ОЛЕСЯ ДО В.ПРОКОПОВИЧА

[1929]
Mr. W. Prokopovich
Boite post №15
“Le Trident”
Paris XIII

Дорогий В’ячеслав Константиновичу!

Сердечно дякую за привітання і посилаю Вам свої з найкращими побажаннями. Не писав Вам довго головним чином через ріжні турботи і неприємності, які убивають саме бажання писати. По друге... на що ж писати, коли “Тр[изуб]” не друкує моїх річей... Про сміхотворного Аманулу не надрукували, про [...] Меллочи, Сенатора Висівку. Часом, по старій звичці напишеш, та так і залишиш не переписаним, прочитавши в тісному гуртку знайомих. Це, звичайно, і мало дотепно, і некритично... Засидівся я на селі, без людей, без вражінь. Можливо, що це і являється причиною

моєї прострації. Олег також не [...]. Він пише тепер докторську працю[41], їздить на лекції, працює в музеї... Це теж не настроює на письменницький лад.

Пишіть.

Ваш О.Ол[есь]

ВРФіТ, ф.114, спр.262, арк.1-1зв. Рукопис.

№18
ЛИСТ О.ОЛЕСЯ ДО В.ПРОКОПОВИЧА

[1930 р.]

Христос воскрес,
дорогий В'ячеслав Константиновичу!

Вітаю Вас з святами і бажаю Вам радісного, бадьорого настрою.

Прийміть мою щиру подяку за хронічні аванси, що особливо мені придавались під час хвороби і видужування від неї. Збирався було вже одробляти, хотів писати на тему Харківського процесу[42], та боявся зробити помилки, може образити когось, хто цього не заслуговував... Так звідси важко розуміти псіхольогію совітського "громадянина"... Не розумію я і того "цвіту", яким зацвів на суді "цвіт нашої інтелігенції". Роскривали (це було якесь змагання!) всі ходи і виходи, видавали один другого "злочинні вчинки", найтаємніші думки на світ Божий витаскували і на хрестах ростинали. Це було якесь суцільне харакірі[43]. І рука якось не піднімалась писати. А другі теми були занадто дрібними і ні про що інше писати не хотілось[44].

ВРФіТ, ф.114, спр.263, арк.1-1зв. Рукопис.

№19
ЛИСТ О.ОЛЕСЯ ДО В.ПРОКОПОВИЧА

11 грудня 1932 р., Ржевниці

Дорогий В'ячеслав Константиновичу!

Милою несподіванкою була для мене Ваша сьогоднішня картка. Тішусь, що Вам вподобались, мабуть, мої останні поезії. Скільки витерпів і я, і моя книжка[45]! Вдесятеро вона б могла бути кращою, коли б нормально вона видавалась. Де ж таки видано, щоб маленька книжечка віршів друкувалась більше 2-х років!?

Рік я чекав коректи. Нараз прийшла. Я виправив і знову без кінця довго ждав. Коли ж вийшла книжка і я глянув на неї, кров ударила мені в голову. Так вона була навмисно зіпсована, перекручена і "виправлена" якімсь "приятелем". Телеграфічно заборонив я випускати її у світ Божий, а в відповідь дістав листа, що вона вже конфіскована.

І знову ждав і нічогісінько не міг писати. (Тому вже маю вдачу: завершити одне діло і лише тоді братись за друге).

Не знаю - який вона тепер має вигляд і зміст і боюсь тепер і за одне і за друге. (Сими днями жду авторських і тоді вишлю Вам).

Тепер дуже хотів би видати "Похмілля"[46] В.Валентина (Колись на обіді у "Графа"[47] Ви обіцяли, що видасть "Тризуб" Маланюкову[48] і мою, та я боявся і нагадувати, не надіючись, що "Тризуб" має засоби). А видати теж хотілось би. Ви знаєте - як тяжко тепер знайти видавця і яких труднощів мені не довелось переборювати, щоб не скоритись емігрантській долі... А тут ще цькування Маланюків[49], Рудницьких[50], "Нових (і старих) Шляхів"[51]. Дивуюсь - як я видержав все це, писав і ... видавав! І знову щось

мені наказує “наперекір стихіям” писати і видавати.

Знову залізу в борги, але з’явиться ... нова моя книжка! В неділю приїде до мене власник маленької друкарні і коли він погодиться, щоб я сплачував борг місячними ратами[52], справу закінчимо. Вибачте, що своїми дурними, дрібними справами заповний цілий лист, але Ви в цьому винні і не треба було писати мені компліментів і з […] будити мого “Пегаса”.

Цілую.

Ваш О.Ол[есь]

ВРФіТ, ф.114, спр.261, арк.1-2зв. Рукопис.

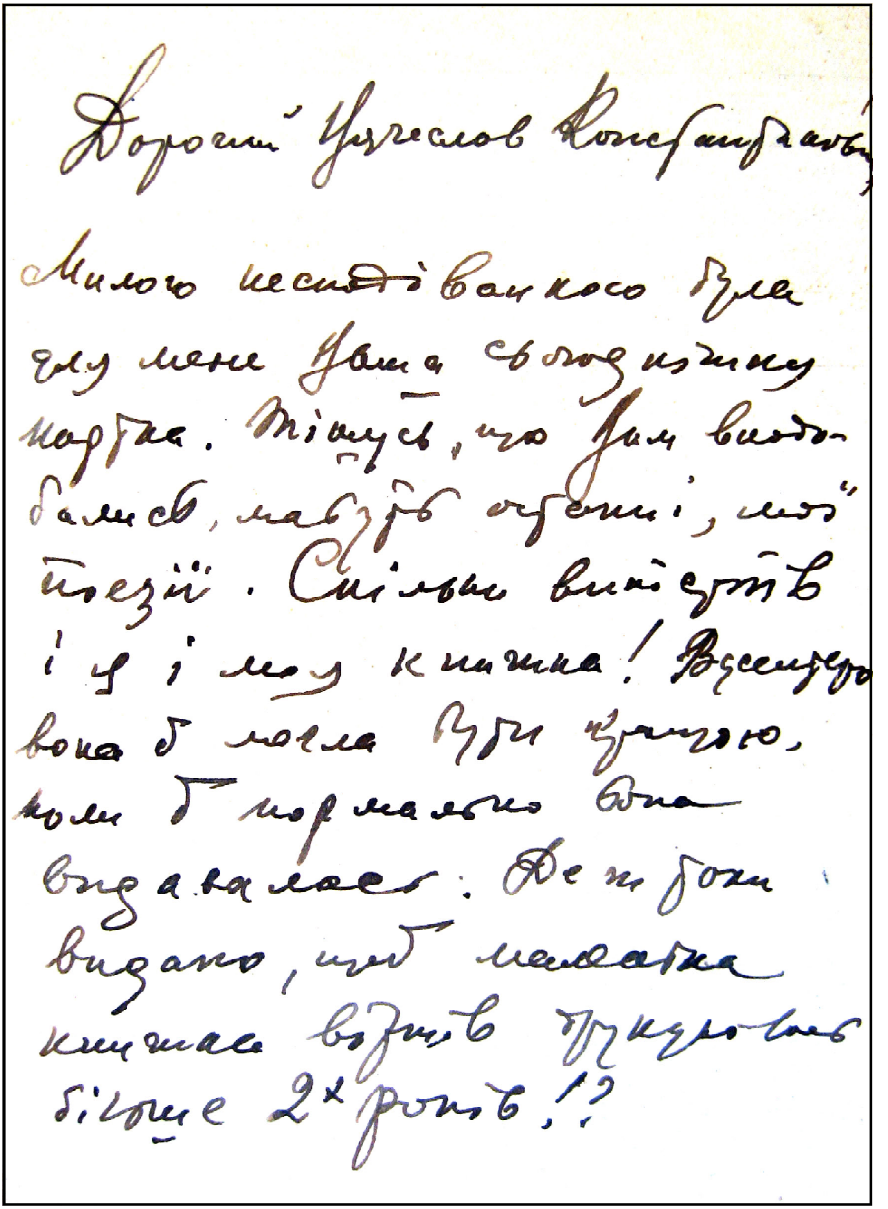

Дорогий Цуцеслов Константинович!

Милою несподіванкою була для мене Ваша сьогоднішня карта. Тішусь, що Ви виздоровієте, набуваєте охоти і, мо’ поезії. Сильно вибачуйте і я і моя книжка! Вдесятеро вона б могла бути цінною, коли б нормально вона видавалася. Де ж бути видано, щоб маленька книжка возилась друкувалась більше 2х років!?

Перша сторінка листа О.Олеся до В.Прокоповича. Ржевниці. 11 грудня 1932 р.

№20
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

1 лютого 1933 р., Париж

Дорогий Олександре Івановичу!

Вибачте, що досі не подякував Вам за Вашу книжку: все хотів написати Вам докладного про неї листа - а "за недосугом по должності і другими клопотами" і досі не зібрався.

Щире спасибі. Моя думка? Скажу коротко: одержавши книжку, до ночі не спав: захопила всього й зхвилювала глибиною, силою, яскравістю переживань і образів, красотою слова. Невже люде посліпли і поглохли? Не тільки сам читав і перечитував з дружиною, але і всім, хто приходив, давав читати. Досі не було рецензій в "Тр[изубі]", бо рецензії мало: треба статтю.

Пришліть 25 прим[ірників] "Кому повім"[53] - постараємося розповсюдити. З часом напишу, дожидайте.

Всього доброго.

Ваш В.Пр[окопович]

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.15. Рукописний оригінал.

№21
ЛИСТІВКА І.КОСЕНКА ДО О.ОЛЕСЯ

8 квітня 1933 р., Париж

До В[ельми]ш[ановного] П[ана] Олеся

В відповідь на Вашу листівку з дня 6.IV. б[іжучого] р[оку] повідомляємо, що ще не продали ні одного екземпляри Вашої (XI) книжки.

З пошаною

Адміністратор І.Косенко

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.17. Рукописний оригінал.

№22
ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

4 травня 1933 р., Париж

Вельмишановний і дорогий Олександре Івановичу!

Мені дуже неприємно, що Ви через "Тризуб" маєте прикрості. Та що зробите з нашими людьми, та до того ще ненормальними. Радилися ми про це з І.Ф.Косенком (на його ім'я записано "Тризуб") і прийшли до такого висновку. "Перезва"[54] вийшла в світ багато років тому. Цитувати її та наводити з неї уривки вільно і "Тризубові". В листі пана Ніко імені "сенатора" не наведено. Отже впрост трудно зрозуміти, чого йому треба. Де він був стільки років і чому мовчав? Найкраще, коли б хто йому порадив не скандалити і не скандалитися самому. Якщо ж він здурів, і так хоче публіки, то тим гірше для нього: хіба ж він не розуміє, що, починаючи позви, він тим самим

розписується, що той “сенатор”, який пише доноси на українські культурні установи, це він саме й єсть та ще й дбає про те, щоб подати про це всім до загального відома.

Повторяю, мені дуже прикро, що він до Вас вчепився. Коли таки він своєї дурної думки не зрікся, напишіть нам і подайте, чим і як можемо стати Вам в обороні. Що ми можемо зробити, зробимо.

Не завдавайте собі жалю, що книжка не розповсюджується: нічого проти кризи не вдієш. А книжка прекрасна, це кажу Вам знову і знову. І коли тепер загал спантеличений її не розуміє, то з часом оцінять: в ній печаль і надія, сльози і кров, жертва і віра, в ній сила наша.

Бувайте здорові і Богу милі.

Ваш В.Прокопович

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.18. Машинописний оригінал.

№23

ЛИСТ В.ПРОКОПОВИЧА ДО О.ОЛЕСЯ

12 травня 1933 р., Париж

Дорогий Олександре Івановичу!

Якщо лист написано “коротко і ясно” в стилі того, що Ви писали до тієї пані, то нічого не матимемо проти його вміщення.

З приводу Вашого листа хотів Вам одписати докладніше, та зараз ніколи.

Всього доброго.

Ваш В.Пр[окопович]

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.19.Рукописний оригінал.

№24

ЛИСТІВКА І.КОСЕНКА ДО О.ОЛЕСЯ[55]

29 жовтня 1936, Париж

Високошановний пане Докторе!

У відповідь на Вашу ласкаву листівку повідомляю, що на ...Ваші книги, як і всі другі тепер абсолютно не розпродаються і через те ми нічого за них вислати не можемо. Якщо дозволите, ми їх передамо бібліотеці С.Петлюри; може вона їх колись продасть. Щодо поезії, то казав мені п[ан] Нечай, що вона не підійшла. Оце все, що знаю. Візьміть на увагу, що тепер у нас нова адреса: 41 rue de la Tour d’Auvergne, Paris 9-e.

З глибокою пошаною

І.Косенко

ВРФіТ, ф.114, спр.2195, арк.20. Рукописний оригінал.

---

[1] *Чикаленко Левко Євгенович* (1888-1965) - громадсько-політичний діяч, археолог. Син Євгена Чикаленка. Народився на Херсонщині. 1917 р. - член Української Центральної Ради, Українського наукового т-ва в Києві, 1923 р. - Українського історико-філологічного т-ва у Празі, 1932 р. - НТШ у Львові, 1939 р. - Українського наукового ін-ту в Варшаві, 1945 р. - УВАН у Нью-Йорку. З 1920 р. жив у Польщі, 1922 р. - Чехословаччині, 1926 р. - Франції, потім - США.

[2] *Нем-Тудо*. “Украинский вопрос” // Тризуб. - 1927. - №11. - С.14-15. Одним з персонажів фейлетону

був *Мякотін Венедикт Олександрович* (1867-1937) - російський політичний діяч, історик, письменник. Народився у Гатчині. Закінчив Петербурзький ун-т. Працював у навчальних закладах Петербурга, був членом редакції журналу "*Русское богатство*". Неодноразово заарештовувався. Перебував у в'язниці і засланні. З 1917 р. - голова ЦК Трудової народно-соціалістичної партії, 1918 р. - організатор і керівник Союзу відродження Росії. 1920 р. заарештований, перебував у Бутирській в'язниці. 1922 р. висланий з Росії. На еміграції жив у Берліні, Празі, Софії. Співробітничав з редакцією газети "*Последние новости*" (Париж). З 1928 р. викладав у Софійському ун-ті. Автор наукових праць з історії Росії та України.

[3]*Нем-Тудо*. "Нечто фантастическое" по В.В.Шульгину" // Тризуб. - 1927. - №12. - С.20-23.

[4]"*Последние новости*" - центральна газета російської еміграції, що видавалася у 1920-1940 рр. в Парижі на кошти підприємця О.І.Коновалова та за редакцією П.М.Мілюкова.

[5]"*Возрождение*" - газета російської еміграції. Виходила 1925-1940 рр. в Парижі. Засновники - П.Б.Струве і А.Гукасов.

[6]Йдеться на фейлетон "*Украинский вопрос*".

[7]В.Прокопович пояснює, що при наборі вкралася помилка. Замість слова "*Валентин*" було набрано "*Вадлентин*".

[8]Горні Черношиці - невеличке містечко за 50 км від Праги, де у міжвоєнний період жило чимало українських емігрантів.

[9]Олег Ольжич - син О.Олеся.

[10]Плеврит - запалення плеври, двошарової оболонки, що вистилає грудну порожнину.

[11]Імовірно йдеться про *Кирила Йосиповича Студинського* (1868-1941) - літературознавця і мовознавця. Народився на Тернопільщині. Навчався у Львівському, Віденському, Київському і Берлінському ун-тах. Доцент Ягеллонського ун-ту. Дійсний член НТШ (1923-1933 рр. - його голова), 1929 р. - академік ВУАН. Автор понад 500 наукових праць

[12]*Галущинський Михайло* (1878-1931) - громадсько-політичний і військовий діяч. Народився на Тернопільщині. Навчався у Львівському і Віденському ун-тах. Голова Академічної громади у Львові, товариства "*Січ*" у Відні. Співвидавець першого українського студентського журналу "*Молода Україна*". 1914-1915 рр. - командант Українських січових стрільців. 1918 р. - учасник Листопадового повстання у Львові. 1923-1931 рр. - голова Товариства "*Просвіта*". Професор Львівського ун-ту, співзасновник Українського Національно-Демократичного Об'єднання. Сенатор.

[13]Імовірно *Січинський Мирослав Миколайович* (1887-1979) - громадсько-політичний діяч. Народився на Тернопільщині. Двоюрідний брат Володимира Темницького. Навчався у Львівському і Віденському ун-тах. 1908 р. у Львові застрелив галицького намісника А.Потоцького. Засуджений до смертної кари. Емігрував до Америки. Редактор тижневиків "*Робітник*" і "*Народ*". 1920 р. - співзасновник організації "*Оборона України*" і редактор її часопису "*Українська громада*". 1933-1941 рр. - президент Українського робітничого союзу (США).

[14]Роспука - туга.

[15]*Тищенко Юрій* (псевдонім Сірий, 1880-1953) - редактор, видавець, письменник, публіцист. Народився у Бердянському пов. Таврійської губ. 1907-1918 рр. у Києві опікувався справами Української видавничої спілки, НТШ, ЛНВ та газети "*Село*". Завідував книгарнями НТШ у Києві, Харкові і Катеринославі, редагував і видавав книги у видавництві "*Лан*". Разом з В.Винниченком і Л.Юркевичем заснував видавництво "*Дзвін*", співзасновник видавництв "*Український учитель*" і "*Українська школа*". 1919 р. переніс видавництво "*Дзвін*" і "*Українська школа*" до Відня. Згодом переїхав до Праги, де мав видавництво і книгарню. Приятелював з О.Олесем.

[16]*Сірополко Степан* (1872-1959) - педагог, громадський діяч. Народився у м.Прилуки. Закінчив Московський ун-т. Член Української громади в Москві, співредактор журналу "*Украинская жизьнь*". 1917 р. - дорадник у справах освіти при Генеральному Секретаріаті, товариш міністра народної освіти. На еміграції в Польщі, згодом у Празі. Професор Українського високого педагогічного ін-ту ім. М.Драгоманова, Українського технічно-господарського ін-ту, голова Українського т-ва прихильників книги, Українського педагогічного т-ва в Празі, Союзу українських журналістів і письменників на чужині, член Українського історико-філологічного т-ва.

[17]*Олесь*. Дз... Дж... // Тризуб. - 1927. - №33. - С.23.

[18]В'ячеслав Костянтинович Прокопович.

[19]Імовірно *Равич Дмитро* (1901-1942) - інженер, історик музики, учасник українського студентського руху. Народився у м.Срібне, нині Прилуцького р-ну Чернігівської обл. Асистент Українського високого педагогічного ін-ту ім. М.Драгоманова, голова Української академічної громади у Празі, Центрального союзу українського студентства, Українсько-литовського студентського т-ва, секретар Центрального Виконавчого Комітету представників українських емігрантських організацій в ЧСР. З 1934 р. жив у Відні. *Равич Антоніна* - громадська діячка. Народилася у м.Бориспіль, нині Київської обл. У травні 1928 р. в Українському вільному ун-ті в Празі здобула ступінь доктора філософії.

[20]*Оаес*. "Хитрий малорос" (хочу - не хочу) // Тризуб. - 1927. - №21. - С.19-20.

[21]*Лівицький Андрій Миколайович* (1879-1954) - державний і громадський діяч, юрист. Народився у с.Ліпляве Золотоноського пов. Полтавської губ., нині Канівського р-ну Черкаської обл. Член РУП,

УСДРП. Закінчив юридичний ф-т Київського ун-ту. Був мировим суддею, адвокатом. Член Української Центральної Ради. Губернський комісар Полтавщини. Міністр юстиції, заступник голови (Б.Мартос) уряду УНР. З серпня 1919 р. очолював Міністерство закордонних справ (в уряді І.П.Мазепи), згодом - одночасно й голова Дипломатичної місії УНР у Польщі. З кінця 1920 р. - голова уряду УНР в екзилі, заступник голови Директорії, 1926 р. очолював Державний Центр УНР в екзилі. Помер у Німеччині.

[22]Йдеться про судовий процес над вбивцею Симона Петлюри С.Шварцбардом (1886-1938). Суд відбувся 18-26 жовтня 1927 р. у трибуналі Сені в Парижі. В.Прокопович виступав на ньому свідком.

[23]*Холодний Петро* (1876-1930) - громадсько-політичний діяч, художник-імпресіоніст. Народився у м.Переяслав на Київщині. Закінчив Київську художню школу М.Мурашка. Професор Київського політехнічного ін-ту. Член Української Центральної Ради, Українського наукового т-ва, ТУП, УРДП, згодом - УПСФ, працював у Генеральному секретаріаті освіти УНР, Міністерстві народної освіти Української Держави, був товаришем міністра, міністром освіти УНР за часів Директорії. З 1921 р. - на еміграції в Польщі. Згодом жив у Львові. Помер у Варшаві.

[24]Упорядники фонду 114 Відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т.Шевченка помилково визначили дату написання листа як 1924 р., насправді 1929 р., що випливає із самого листа.

[25]*Валентин В.* З нашого спорту // Тризуб. - 1929. - №11. - С.12.

[26]Імовірно *Петрів Всеволод* (1883-1948) - військовий і громадський діяч, генерал-хорунжий Армії УНР. Закінчив Київський кадетський корпус, Павлівське військове уч-ще в Петербурзі, Миколаївську Академію Генерального штабу. Учасник Першої світової війни. У 1917-1920 рр. служив у збройних силах УНР і Української Держави. На еміграції в Польщі і Чехословаччині. З 1923 р. - професор Українського високого педагогічного ін-ту ім. М.Драгоманова, член Українського історико-філологічного т-ва. З 1945 р. жив у Західній Німеччині.

[27]*Шелухін Сергій Павлович* (1864-1938) - правознавець, громадсько-політичний діяч. Народився на Полтавщині. Учасник національно-визвольного руху початку XX ст. Член Української Центральної Ради, Української партії соціалістів-федералістів. Генеральний суддя УНР, міністр судових справ УНР, член Державного Сенату в період гетьманату. З 1921 р. жив у Чехословаччині. Професор Українського вільного ун-ту й Українського високого педагогічного ін-ту ім. М.Драгоманова, член Українського історико-філологічного т-ва, голова Українського правничого т-ва.

[28]Йдеться про організацію серед емігрантів акції збору коштів на ювілейний дар О.Олесю з нагоди його 50-літнього ювілею. Через низку обставин ювілей поета відзначали не в грудні 1928 р., а червні 1930 р.

[29]Пугач - гвинтівка.

[30]*Валентин В.* Еней // Тризуб. - 1929. - №16-17. - С14.

[31]Упорядники архіву О.Олеся (ф.114) помилково припускають, що лист написано 1924 р. З його змісту випливає інша дата - 1929 р. По-перше, часопис "*Тризуб*", про який йдеться в листі, почав виходити наприкінці 1925 р., по-друге, число 34 журналу "*Вольное казачество*", де була опублікована казка "*Микита Кожум'яка*", побачило світ 1929 р., по-третє, А.Макаренко й О.Андрієвський організували Українську Національну Раду за кордоном на рубежі 1928-1929 рр.

[32]Імовірно йдеться про Українську Національну Раду за кордоном.

[33]Акт Злуки - урочисте проголошення Директорією акта про об'єднання Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки в єдину незалежну державу 22 січня 1919 року. Того дня Директорія УНР з приводу цієї події видала Універсал, який був проголошений на Софійській площі у Києві, а наступного дня схвалений Трудовим конгресом України.

[34]28 січня 1919 р. Трудовий конгрес України схвалив текст резолюції про владу, що була внесена С.Бачинським як проект тимчасової конституції України. В документі оголошувалося про вимушене тимчасове припинення діяльності Конгресу через наступ російських військ на Київ. До наступної сесії Конгресу верховна влада й оборона держави доручались Директорії УНР, склад якої поповнювався представниками Наддністрянської України.

[35]*Макаренко Андрій Гаврилович* (1886-1963) - державний і політичний діяч. Народився у м.Гадяч на Полтавщині. У 1917 р. - голова Всеукраїнської спілки залізничників. 1918 р. - один з організаторів повстання проти гетьмана, член Директорії УНР, з 1920 р. на еміграції в Австрії та Чехословаччині. Член Всеукраїнської Національної Ради, співорганізатор Української Національної Ради за кордоном. В Українському високому педагогічному ін-ті ім. М.Драгоманова захистив докторську дисертацію. Після Другої світової війни жив у Німеччині, з 1951 р. - в США.

[36]*Андрієвський Опанас Михайлович* (1878-1955) - державний і політичний діяч, юрист. Народився на Уманщині. Співзасновник РУП. Був адвокатом, мировим суддею. З 1917 р. - член Української партії соціалістів-самостійників. З листопада 1918 р. - член Директорії УНР, у травні 1919 р. вийшов з її складу. На еміграції - член Всеукраїнської Національної Ради, Українського Центрального Комітету, співорганізатор Української Національної Ради за кордоном. Був професором Українського вільного ун-ту в Празі.

[37]"*Вольное казачество*" - двотижневий літературний і політичний журнал, що виходив з 1927 р. у Празі за редакцією І.Білого та М.Фролова.

[38]*Валентин В.* Живе маленька в мене мишка // Тризуб. - 1929. - №28. - С.14.

[39]*Він же.* Звіт // Тризуб. - №27. - С.16.

[40]*Він же.* Коли б був Нансен полетів // Тризуб. - №27. - С.17.

[41]У 1924-1929 рр. Олег Ольжич навчався в Карловому ун-ті, на літературно-історичному ф-ті Українського високого педагогічного ін-ту ім. М.Драгоманова, вивчав археологію в Українському вільному ун-ті в Празі. Восени 1930 р. захистив докторську дисертацію на тему "*Неолітична кераміка Галичини*".

[42]Харківський процес - судовий процес над вигаданою 1929 р. органами ДПУ УСРР контрреволюційною організацією "*Спілка Визволення України*", яка нібито ставила за мету повалення радянської влади і створення самостійної України. За сфабрикованою справою СВУ 1930 р. засуджені до різних термінів ув'язнення 45 представників української інтелігенції, зокрема С.Єфремов, М.Слабченко, О.Ґермайзе. На сторінках "*Тризуба*" публікувалося чимало матеріалів про цей процес.

[43]Харакірі - ритуальне самогубство шляхом розтинання живота, що було поширене серед самурайського стану середньовічної Японії.

[44]Лист без закінчення.

[45]Йдеться про резонансну справу - видання спотвореної в видавництві "*Червоної калини*" XI книги поезій О.Олеся. Недбало видана книга вразила автора та змусила його власноруч дописувати зіпсовані (конфісковані) рядки до деяких примірників книги. Див.: *Макарчук В.* З історії створення та публікації збірки Олександра Олеся "Кому повім печаль мою. Книга XI" // Олександр Олесь: Творча спадщина і сучасність. Зб. наук. праць. - Суми: Козацький вал, 1999. - С.165-170; *Лисенко Н.* Творчі матеріали та листування О.Олеся в його еміграційному архіві // Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія. - К., 2007. - С.111-112.

[46]Сатирична збірка "*Маски*" ("*Похмілля*"), що була укладена поетом і готова до видання, проте так і не вийшла друком.

[47]"*Граф*" - празький готель, де українська еміграція часто проводила святкові збори, пам'ятні академії, літературні вечірки тощо.

[48]Йдеться про збірку Євгена Маланюка.

[49]*Маланюк Євген Филимонович* (1897-1968) - поет, літературний критик. Закінчив Єлисаветградське реальне уч-ще, Київську військову школу. Учасник Першої світової війни. У 1918 р. служив у Генеральному Штабі України, був ад'ютантом генерала В.Тютюнника. З 1920 р. на еміграції в Польщі і Чехословаччині. Закінчив Українську господарську академію в Подєбрадах. Переїхав до Варшави. З 1949 р. жив у США. Критично ставився до творчості О.Олеся, М.Вороного, В.Винниченка та інших.

[50]*Рудницький Михайло Іванович* (1889-1975) - літературний критик, літературознавець, письменник. Закінчив Бережанську гімназію, Львівський ун-т. Навчався в Парижі і Лондоні. Професор таємного Українського ун-ту у Львові. До 1939 р. - співредактор газети "*Діло*", журналу "*Назустріч*". З 1939 р. - професор Львівського ун-ту.

[51]"*Новий Шлях*" - український тижневик, орган Українського національного об'єднання, що виходить в Канаді з 1930 р.

[52]Рата - частина, вкладка.

[53]"*Кому повім печаль мою. Книга XI*". - Львів, 1931.

[54]Збірка "*Перезва. Поезії*" вийшла 1921 р. у Відні.

[55]Декілька листів редакції "*Тризуба*", адресовані "*Пану Доктору О.Кандибі*", упорядник визначив такими, що писалися Олегу Кандибі (Ольжичу), оскільки він співпрацював із паризьким тижневиком. Цей же лист адресований О.Кандибі (не Олегу), тобто Олександру Олесю, який на той час вже був почесним доктором (honoris causa) філософського ф-ту Українського вільного ун-ту в Празі.

Власенко В.Н. "Убежден в том, что правда превыше всего" (Александр Олесь и парижский еженедельник "Тризуб": переписка)

В публикации подается переписка Александра Олеся, украинского литератора, с редакцией еженедельника "Тризуб", в которой идет речь о фельетонах поэта.

Vlasenko V.M. "I'm sure that the truth is above all" (from Olexander Oles's correspondence with Paris weekly "Trident")

The publication provides information on Olexander Oles's correspondence with the editorial staff of Paris weekly "Trident". The correspondence deals mainly with the poet's feuilletons.

Отримано 26.09.2009